

(НИН 29.7.2010)

Востани, Србије, мати наша мила, И постани опет што си прије била!

Ове надахнуте речи „српског Сократа“ хране душу и буде наду, али не одговарају на питање: шта смо то пре били, што би требало поново да будемо? Како је тема дана одлука Међународног суда правде да „Декларација о независности Косова од 17. фебруара 2008. године не представља кршење међународних правних норми“, то се поставља и питање: када смо ми то сами одлучивали о томе шта ћемо да будемо? Или, када су то велике силе дозвољавале малим народима да буду оно што они желе? Умемо ли да читамо историју, још боље, ко нам је пише?

Једино желим да упитам зашто толико мало знамо о нама самима и стварним актерима догађаја који су одређивали нашу судбину? Да је то тако сведочи очекивање да из архива британских тајних служби сазнамо и то где је гроб генерала Драже? Могу дуго набрајати историјске догађаје о којима још не знамо све: од атентата на Ћинђића; па редом, о 5. октобру; о Милошевићу, миљенику америчке политике и непријатељу бр. 1; о „догађању народа“ и 8. седници; енигми званој Тито; окретању леђа краљу, влади и Југословенској војсци у отаџбини; 27. марту; формирању бановина; Солунском процесу; Сарајевском атентату; ликвидацији династије Обреновић; свргавању краља Милана; Берлинском конгресу; убиству књаза Михаила; сменама династија Карађорђевића и Обреновића; односима великих сила са вођама Првог и Другог српског устанка? Данас знамо ко је све био на списку плаћених од британске обавештајне службе у Србији пред Други светски рат, али не знамо ко је то био пред 5. октобар.

Да ли треба да променимо уџбенике историје после таквих сазнања? Како се у њих уклапа изјава специјалног изасланика председника САД, пуковника Донована, који је боравио у Београду уочи пуча: ”Срби се не могу позивати на 27. март 1941. године јер смо ми ту револуцију купили...”. Када ћемо моћи критички да преиспитамо чин Гаврила Принципа у Сарајеву, који није више само историјско питање, већ и питање које има везе са нашим амбицијама да уђемо у заједничку кућу европских народа и држава.

Италијански историчар Ђорђо Руми тврди: „Апсолутно разумем гнев Аустрије. Гаврило Принцип је био убица и екстремиста који је отворио црну рупу на Балкану. Оваквим поступцима само се даје повода онима које мир не занима”. Чешки историчар Кратохвил пак наговештава да су млади Срби искоришћени за уклањање Фердинанда. Иако озбиљни историчари знају да би Првог светског рата било и без Гаврила Принципа, нама остају последице Сарајевског атентата. Некад смо били „фактор мира и стабилности”, а данас смо „реметилачки фактор”. Они доказују да Срби никада нису поштовали постојеће односе и важеће међународне споразуме, од устанка против Порте, преко Балканских ратова, до крунског доказа - „терористичког” акта у Сарајеву. На надлежним је да сазнају да ли су велике силе намениле Србима оно што су добили на Берлинском конгресу и улогу „балканског Луксембурга”. Да ли су нам зато цитирали Гетеову изреку: „Мало је лепо!” Не могу да судим о дометима данашње српске дипломатије. Али, можда би наша судбина била другачија да смо, примера ради, имали некога ко би прочитао извештаје српског дипломатског представника у Бечу, Косте Чукића, које је далеке 1875. слао у Београд? У првом јавља шта му је рекао руски амбасадор: “У вас је свака влада могућа. И све би било добро да време и околности хоће да вас чекају, али сте ви (Срби) у тој политици њихања много пропустили и пропустићете још и више...” У другом саветује Јована Ристића: „Чувати се агената који нам се као пријатељи показују” и наводи речи генерала Робиљана: “За случај да вас Порта нападне знајте да ће вас она пре сатрти ако може но што би вам и откуд каква помоћ дошла, јер има сила које би се таквој вашој судбини од свег срца радовале.”

А у трећем Чукић пише: “Европа има своје опште интересе и свака велика сила има своје посебне, који се опште поштују јер не потиру у свом садашњем облику и изразу ове првопоменуте и сва је Европа заузета да се у постојећем стању ништа не мења јер свака промена може сагласност сила порушити ... О овој теми не прима Европа дискусију она је поставља као аксиом. Ко усхте и узможе своје интересе и своје држање да удеси према назорима и интересима Европе тај се прима у друштво које је на сваки начин јаче и претежније од појединог; ко то неће или не може томе зло од Европе предстоји.” Много питања без одговора. Ако држава настави са оваквим односом према архивској грађи и новију историју ће нам писати Хашки трибунал и службе које медијима достављају наша документа на енглеском.

До тада, ми ћемо се још начекати истине из тајних архива о убиствима књаза Михаила, краља Александра и премијера Ђинђића. Ипак, ова размишљања завршавам оптимистички. Изгледа да смо нешто научили од Учитељице Историје.

Сетимо се „догађања народа” због страдања Срба на Космету пре нешто више од двадесетак година, када се тресла читава земља. Данас смо сведоци да нико није изишао на улицу по објављивању одлуке МСП у Хагу. Остаје да видимо да ли је то зато што нећемо више да будемо „камен у туђој руци”, или зато што нико није одрешио кесу.